עין משפט נר מצוה

פה א ב מיי' פי"א מהל' טוען ונטען הל' ו סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סי' קמו סעיף א:

פו ג ד מיי' פי"ד שם הל' י סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קמב סעיף ג:

פז ה ו מיי' פי"א שם הלכה ז סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קמו סעיף ד:

דסתם יהודה וגליל כשעת חירום דמו: אמר רב יהודה אמר רב אין מחזיקין בנכסי בורח כי אמריתה קמיה דשמואל אמר לי וכי למחות בפניו הוא צריך ורב מאי קמ"ל מחאה שלא בפניו לא הויא מחאה והאמר רב מחאה שלא בפניו הויא מחאה רב טעמא דתנא דידן קמפרש וליה לא סבירא ליה ואיכא דאמרי אמר רב יהודה אמר רב מחזיקים בנכסי בורח כי אמריתה קמיה דשמואל אמר לי פשיטא וכי למחות בפניו הוא צריך ורב מאי קמ"ל מחאה שלא בפניו הויא מחאה והא אמרה רב חדא זימנא אלא הא קמ"ל [א]דאפי' מיחה בפני ב' שאין יכולין לומר לו הויא מחאה (א) דאמר רב ענן לדידי מפרשא לי מיניה דמר שמואל מיחה בפני שני בני אדם שיכולים לומר לו הויא מחאה מיחה בפני שני בני אדם שאין יכולין לומר לו לא הויא מחאה ורב (ב) [ב]חברך חברא אית ליה וחברא דחברך חברא אית ליה אמר רבא הלכתא [ג]אין מחזיקין בנכסי בורח [ד]ומחאה שלא בפניו הויא מחאה תרתי לא קשיא [ה]כאן בורח מחמת ממון כאן בורח מחמת מרדין: היכי דמי מחאה אמר רב זביד [ו]פלניא גזלנא הוא לא הויא מחאה [ז]פלניא גזלנא (ג) הוא דנקיט לה לארעאי בגזלנותא

ולמחר

[ג]הא קמ"ל. ר' אבא: **דסתם יהודה וגליל.** אפי' בשעת שלום: **כשעת חירום דמי.** שאין שיירות מצויות מזו לזו. אבל בשאר מלכיות אי איכא חירום לא הויא חזקה אבל בשעת שלום הויא חזקה דהא שיירות מצויות והאי דקאמר רבי אבא בשעת חירום שנו הכי קאמר יהודה וגליל הרי הן כשעת חירום של שאר מלכיות: **אין מחזיקין בנכסי בורח.** כלומר אם החזיק אינה חזקה כדמפרש ואזיל דקסבר מחאה שלא בפניו לא הויא מחאה וכיון דלא יכול למחות גם זה לא יכול להחזיק וכר' יהודה סבירא ליה דאמר במתניתין ילכו ויודיעוהו שנה ויבא לשנה אחרת דמשמע דצריך למחות בפניו: **כי אמריתה.** להא דרב קמיה דשמואל אחר פטירתו של רב שבא ללמוד לפני שמואל. רב מת מקמי שמואל כדאיתא בשחיטת חולין (דף נה:) דכל זמן שהיה רב קיים הוה שלח לי' ר' יוחנן לקדם רבינו שבבבל כי נח נפשיה דרב שלח לי' לשמואל לקדם חבירנו כו': **א"ל.** שמואל: **וכי למחות בפניו הוא צריך.** בתמיה. אלא לא צריך למחות בפניו דמחאה שלא בפניו הויא מחאה והלכך מחזיקים נמי שלא בפניו דאיבעי ליה למחויי: ומקשה גמ' **והאמר רב מחאה שלא בפניו הויא מחאה.** כדאמר ר' אבא אמר רב לעיל (ע"א) לעולם קסבר מחאה שלא בפניו כו' [ד]ומדפריך למילתיה דת"ק איכא למימר דסבירא ליה הכי: **לטעמא דתנא קמא.** פירש רב משום דקשיא רישא לסיפא וליכא לתרוצה אלא בכי האי גוונא: **וליה לא סבירא ליה.** אלא כרבי יהודה סבירא ליה: **מחזיקין בנכסי בורח.** דמחאה שלא בפניו הויא מחאה ואיבעי ליה למחויי ומדלא מיחה הפסיד דכיון דשיירות מצויות אנן סהדי שנודע לו שאחרים החזיקו בקרקע שלו ולא מצי טעין לא ידעתי ולפיכך לא מחיתי דלכי היכי דמחאה שלא בפניו הויא מחאה משום דחברך חברא אית ליה ושמע המחזיק מחאתו של זה המערער הכי נמי נודע לו שהחזיק זה בקרקע שלו והוא לא מיחה ולפיכך הפסיד. והאי דנקט בורח לאו דוקא דהוא הדין לכל מרחיקי ארצות (ה) אלא אורחא דמילתא נקט שאין דרך בני אדם להחזיק בקרקע של אחרים בגזל אלא בקרקע בורח: **א"ל פשיטא.** דמחזיקין דהא ממתניתין דקתני (ע"א) שלש ארצות לחזקה שמעינן דמחאה שלא בפניו הויא מחאה ואיבעי ליה למחויי ומדלא מיחה הפסיד. בגמרא ירושלמי (פ"ג) רב אמר אין חזקה לבורח ולא מארץ לארץ ושמואל אמר יש להן חזקה אמר רב נחמן קרא מסייע ליה למר ויתן לה המלך סריס אחד לאמר השב את כל אשר לה ואת כל תבואת השדה מיום עזבה את הארץ ועד עתה (מלכים ב ח): **ורב מאי קמ"ל.** דקאמר מחזיקים בנכסי בורח הא ודאי קמ"ל מחאה שלא בפניו הויא מחאה והיה לו למחות הלכך חזקה נמי שלא בפניו בלא מחאה הויא חזקה: **והא אמרה רב חדא זימנא.** דאמר ר' אבא בר ממל אמר רב לעיל (ע"א) לעולם מחאה שלא בפניו הויא מחאה כו' ומסתמא הוה שמעינן דכסתם מתני' סבירא ליה מדמפרש לה הכי: **אפי' מיחה בפני ב' שאין יכולין לומר לו.** כגון חיגרין או שהולכין למדינת הים ומרחיקין מאותו המלכות שדר בה המחזיק אפי'[י] הכי מחזיקין בנכסי בורח דתיהני ליה מחאה כי הן ואע"ג דהנך לא יאמרו לו למחזיק דחברך חברא אית ליה והלכך כיון דהויא מחאה חזקה נמי הויא חזקה. ושמואל שהיה מקשה על דברי רב ואומר פשיטא וכי למחות לפניו הוא צריך להך רבותא דקאמר רב לא אסיק אדעתיה והלכך פריך שפיר מאי אתא רב לאשמועינן: **אמר רב ענן לדידי מיפרשא לי כו'.** אשינוייא דשנינן איכא דרב אתא [י]לאשמועינן ולמימר דהך רבותא לא סבירא ליה לשמואל כדמפרש ואזיל והוה מתמה פשיטא: **הלכתא אין מחזיקין בנכסי בורח.** דמחאה שלא בפניו לא הויא מחאה וכיון דלא מצי מערער למחויי מחזיק נמי לא מצי אחזוקי: **ומחאה שלא בפניו הויא מחאה.** והלכך חזקה שלא בפניו הויא חזקה ומשום הכי מחזיקין בנכסי בורח דהא מצי למחויי ומדלא מיחה הפסיד. והיינו דקפריך גמרא תרתי בתמיה משום דקשיא רישא לסיפא. ומשני לא קשיא כאן בבורח מחמת ממון פסיק רבא הלכתא (ג) שלא בפניו הויא מחאה משום דמצי למחויי וכל מקום שזה יכול למחות חזקתו של חבירו בנכסיו הויא חזקה הואיל ולא מיחה דכיון דמחמת חוב ממון הוא בורח אין זה בורח אלא לאישתמוטי בעלמא עד דהוה ליה ופרע ואינו ירא למחות דכיון דאנוס הוא ואין לו מה לפרוע אין רודפין אחריו ואם נודע מקומו שברח שם אינו חושש: **כאן בבורח מחמת מרדין.** מחמת רציחת נפשות ירא למחות פן יודע מקום תחנותו וירדוף גואל הדם אחריו כי יחם לבבו והשיגו והרגו ובדידיה קפסיק רבא דאין מחזיקין בנכסי בורח והכי הלכתא: **מרדין.** לשון רציחה כלשון פרס כדאמרינן בהגוזל ומאכיל (ב"ק דף קיז.) השתא פרסאי דקפדי אשפיכות דמים ואמרי מרדין מרדין: **היכי דמי מחאה.** אמחאה שלא בפניו קאי דפסיקנא לעיל דהויא מחאה: **אמר רב זביד.** אמר לסהדי פלניא גזלנא הוא לא הויא מחאה שאפילו אם יאמרו עדים לשון זה למחזיק לא אתי לאזדהורי בשטריה דהא לא ידע אמאי קרי ליה גזלן שיזהר בשטרו: **אבל אמר לו פלניא גזלנא הוא דקאכיל לארעאי בגזלנותא.** שהרי לא מכרתיה לו דהשתא הוה ליה לאיזדהורי בשטר מכירת שדה (ד) זה מאחר שערער זה עליו והלכך הויא מחאה: [ט]**ולמחר תבענא ליה בדינא הרי זה מחאה.**

ולאי

דסתם יהודה וגליל בשעת חירום דמי. ואם תאמר ומאי שנא דגבי גט אמר בריש גיטין (ד' ד: ושם ד"ה כיון) המביא גט ממדינה למדינה בארץ ישראל אין צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם משום כיון דאיכא עולי רגלים משכח שכיחי לקיימו ואפי' בזמן שאין בהמ"ק (ה) כיון דאיכא בתי דינים דקביעי משכח שכיחי וי"ל דודאי גבי גט מצויין לקיימו אפי' מיהודה לגליל לפי שהאשה רגילה לחזור אחר עדי קיום אבל הכא אי לאו דשכיחי טובא לעולם לא ישמע מחאתו שאין המחזיק רגיל לחזור אם מוחה לו ואם לאו הלכך בשיירות דעולי רגלים ובתי דינין לא סגי וא"ת והא דאמרי' התם (דף ו.) רב ששת מצריך [ט](מערסא לערסא) ורבא מצריך אפי' באותה שכונה ופריך והא רבא הוא דאמר לפי שאין עדים מצויין לקיימו ומשני שאני בני מחוזא דניידי אטו מי נימא דבמחוזא מחאה שלא בפניו לא הוי מחאה ויצטרך לבא לפניו למחות וי"ל דלא דמי דכשחותמים על הגט במחוזא והולכין להן אין דרך שיצעקו בעיר אנחנו חתמנו על גט פלוני אבל במחאה דרך הליכתם רגילות לומר פלוני מיחה ושומעין אחרים עד שנשמע בבית המחזיק: **אין** מחזיקין בנכסי בורח. בבורח מחמת ממון איירי דאי מחמת מרדין בהא לא פליג שמואל כדמוכח בסמוך ודוקא בבורח אבל באינים דעלמא הויא חזקה שיכול לבא למקום שמחזיק שם ולמחות אבל בורח אינו רשאי לבא במקום שעומד לא הויא מחאה שלא בפניו וסבר לה כר' יהודה דקתני ויבא לשנה אחרת וימחה משמע שצריך למחות בפניו וא"ת ודלמא ר' יהודה נמי לא בעי מחאה בפניו וה"ק ויבא במדינה שהמחזיק בה וימחה כגון אם הוא ביהודה יבא ביהודה וימחה שלא תשמע מחאתו וכי תימא (ו) וכיון שחזקה נשמעת עד אספמיא גם המחאה תשמע עד אספמיא ואי מחאה שלא בפניו הוי מחאה ליתיב אדוכתיה ולימחי הא ליתא דאי כל מקום שחזקה נשמעת גם המחאה נשמעת אם כן היכי מוכח לעיל דלרבנן מחאה שלא בפניו הויא מחאה אימא דלעולם (ז) דלא הוי מחאה והיה ביהודה והחזיק ביהודה הוי חזקה לפי שהיא נשמעת ויבא וימחה לפני המחזיק אבל מיהודה לגליל אין החזקה נשמעת ומשום הכי לא הויא חזקה אלא ודאי פשיטא ליה לגמרא דהחזקה נשמעת מרחוק אבל מחאה לא ולהכי מוכח לעיל שפיר דסברי רבנן דהויא מחאה שלא בפניו דאי לא הויא מחאה אלא צריך לבא לפני המחזיק א"כ מיהודה לגליל תהא חזקה כמו שביהודה יש לו לילך ולמחות מיהודה לגליל נמי ילך לפניו וימחה וי"ל מדלא תני ר' יהודה אומר ויבא לשנה אחרת וימחה ויודיעהו שמע מינה שצריך למחות לפניו. ר"י:

ולמחר נקיטנא ליה. נראה לר"י דלא צריך למימר נקיטנא ליה אלא אורחא דמילתא נקט מדלא קאמר רב זביד פלוני גזלנא הוא דאכיל לארעאי בגזלנותא לא הויא מחאה פלוני גזלנא הוא דאכיל לארעאי בגזלנותא ולמחר נקיטנא ליה בדינא הויא מחאה:

רב

רבינו גרשום

ומשני האי דקתני יהודה וגליל לא הויא מחאה משום דבשעת חירום הדרכים שנו ומשום הכי לא הויא חזקה דאי טעין ליה מחזיק אלמלא היית מוחה בתוך ג' הייתי מוזהר בשטרא דלא מירכס מצי למימר ליה המערער משום דחרם הדרכים הוא לא הוו שיירות מצויות דאולי ולימחו לך ולהכי לא מחיתי. ומקשה אי הכי מאי שנא יהודה וגליל דנקיט דלא הויא חזקה אפי' יהודה ויהודה נמי לא הויא חזקה הואיל דבשעת חירום הוא ומשני משום הכי נקט [יהודה וגליל] דכשעת חירום דמי דלאו שיירות מצויות: אין מחזיקין בנכסי בורח. דאי ברח איניש ממלכות ואתא אחר והחזיק בנכסיו לא הויא חזקה. [א] והא אמר ליה לרב דמ"ש הכי אין מחזיקין דמחאה שלא בפניו לא הויא מחאה. והא אמר ר' אבא בר ממל אמר רב לעיל כדמתרץ מתני' דמחאה שלא בפניו הויא מחאה ואמאי אין מחזיקין. רב לטעמיה דתנא דמתני' קאמר. איכא דאמרי כו' ה"ג כי אמריתה קמיה דשמואל אמר לי פשיטא וכי למחויי בפניו הוא צריך וכיון שהוא יכול למחות בכל מקום שהוא ולא מיחה פשיטא דמחזיקין. ורב מאי קמ"ל דמחזיקין אי משום דקסבר מחאה שלא בפניו הויא מחאה והאי לא מיחה להכי מחזיקין והא אמרה רב חדא זימנא כדאמרינן לעיל. אלא הא קמ"ל רב דאע"ג דמיחה בפני שנים שאינן יכולין לומר לו שאינן עוברי דרכים אפי' הכי הויא מחאה שאם אין יכולין לומר לו ליזרו למאן דלימא ליה משום דחברך וכו' אבל אי לא מיחי כלל (אין) מחזיקין: תרתי. בתמי' קאמר כלומר דהני תרי מילי לא מצי קיימי דחדא קשיא לאידך משום דאי אמרינן אין מחזיקין בנכסי בורח משמע משום דמחאה שלא בפניו לא הויא מחאה והדר תני דהויא מחאה. כאן בבורח מחמת ממון שמתחייב לאנשי העיר אין צריך לו להחביא עצמו כל כך והיה יכול למחות שלא בפניו והויא מחאה ואי לא מיחה והחזיק אחר בנכסיו הוי חזקה אבל בורח מחמת מרדין שהיה מורד ומחוייב למלכות אין מחזיקין בנכסיו משום דאי הוה מוחה יודע למלכות היכן הוא ויבקשוהו עד שימצאוהו ויהא מסוכן בגופו ומשום

א) נראה דל"ל ופרכינן דרב מאי קמ"ל דאין מחזיקין משום דמחאה שלא בפניו.

מסורת הש"ס

א) [לעיל כח: ושי"נ], ב) [לקמן לט.], ג) [שייך לע"א], ד) נ"ל ומתפרש, ה) נ"ל מארצות. דק"ס, ו) גי' רש"א מסים, ז) נ"א לאיפלוני, ח) [שייך לדף לט.], ט) [נ"ל מסיבה לסיבה].

הגהות הב"ח

(א) גמ' דאמר רב ענן נ"ב גירסת הסמ"ג אמר רב ענן: (ב) שם פלניא גזלנא הוא דקאכיל לה לארעאי: (ג) רשב"ם ד"ה ומחאה וכו' רבא הלכתא מחאה שלא בפניו וכו' דאנוס הוא דאין לו: (ד) ד"ה אבל וכו' שדה זו מאחר: (ה) תוס' ד"ה דסתם וכו' בית המקדש קיים כיון וכו' וי"ל דודאי גט עדים מצויין לקיימו וכו' אם מוחה לו אם לאו הלכך בשכיחות דעולי רגלים: (ו) ד"ה אין וכו' וכי תימא כיון כל"ל ואות ו' נמחק: (ז) בא"ד אימא דלעולם לא כל"ל ואות ד' נמחק:

מוסף רש"י

חברך חברא אית ליה. ויאמרו זה לזה והדבר בא לאזניו ואינו יכול לומר אילו שמעתי הייתי נזהר בשטרי ושומרו (לעיל כח:). ומחאה שלא בפניו הויא מחאה. ולא בעינן שישלח שלוחו למחות בפניו, אלא מדין שמיחה שלא בפניו הויא מחאה, שהרי יכול הדבר לבא לאזניו ואפילו לא ידע המחזיק מחאתו של מערער לא חיישינן מאחר שמיחה זה כהוגן (לקמן לט.).